

TÍTULO SUPERIOR EN CONSERVACIÓN E RESTAURACIÓN DE BENS CULTURAIS

Escola Superior de Conservación e Restauración de BBCC de Galicia

Prácticas de limpeza de bens culturais

Departamento: Principios de conservación dos bens culturais

Formación básica	Curso: 2º	2º Cuadrimestre	7 ECTS
------------------	-----------	-----------------	--------

Teórico- Práctica

Profesora: M. Rosario López Díaz

charolopezdiaz@edu.xunta.gal

Horario: 9 horas semanais

DESCRIPCIÓN DA MATERIA

- Execución de tratamentos de conservación básicos mediante prácticas sobre maquetas ou obra real.
- Limpeza: criterios, materiais e técnicas aplicados ós distintos bens culturais.

COMPETENCIAS TRANSVERSAIS

T1	Organizar e planificar o traballo de forma eficiente e motivadora.
T2	Recoller información significativa, analizala, sintetizala e xestionala adecuadamente.
T3	Solucionar problemas e tomar decisións que respondan aos obxectivos do traballo que se realiza.
T13	Buscar a excelencia e a calidade na súa actividade profesional.

COMPETENCIAS XERAIS DA TITULACIÓN

X2	Coñecer e identificar a composición material do ben cultural e os procedementos e técnicas empregados na súa elaboración.
X3	Recoñecer e identificar as alteracións do ben cultural e as causas de seu deterioro para avaliar o estado de conservación.
X4	Determinar os exames ou análises precisos e avaliar os seus resultados.
X5	Determinar os criterios de intervención e decidir o tratamento de prevención, conservación e/ou restauración mais axeitado.
X7	Deseñar sistemas e tratamentos de conservación e restauración
X8	Desenvolver habilidades, destrezas e sensibilidades para aplicar e realizar os tratamentos de conservación e restauración
X15	Coñecer os riscos laborais e as medidas e normas de seguridade e saúde e a súa aplicación para o restaurador, os bens culturais e o medio
X16	Avaliar a eficacia dos tratamentos realizados.

COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA MATERIA

Coñecer os produtos e metodoloxía de aplicación dos tratamentos de limpeza.

Formular solucións prácticas a problemas sinxelos , valorando o traballo en equipo

Esbozar un programa de traballo.

UNIDADES DIDÁCTICAS		
Unidades	Subtemas	% no total da materia
1. Conceptos xerais de limpeza	1.1. Criterios. 1.2. Os niveis de limpeza 1.3. Probas preliminares 1.4. Clases de sucidade	10%
2. Métodos de limpeza	2.1 Métodos físicos 2.2. Métodos mecánicos e físico-mecánicos 2.3. Métodos químico-físicos 2.4. Limpeza química	60%
3. O triángulo de solubilidade e a súa aplicación en limpeza.		20%
4. Fórmulas habituais de limpeza		10%

PLANIFICACIÓN DOCENTE			
Metodoloxías	Horas aula	Horas fóra	Total
Actividades introductorias	1		1
Sesións maxistras: exposición de contidos mediante presentación e/ou explicación por parte do profesor.	30		30
Traballos tutelados / Exposicións	5	5	10
Prácticas de laboratorio	126		126
Estudo autónomo.		8	8
Total	162	13	175

METODOLOXÍA DOCENTE	
Metodoloxía	Descrición
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a presentar a materia e tomar contacto co alumnado
Sesións maxistras	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices do traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

Resolución de problemas ou exercicios.	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver a análise e resolución dos problemas e/ou exercicios de forma autónoma.
Prácticas de laboratorio	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e de procedemento. Desenvólvense en espazos especiais con equipamento especializado (talleres de conservación-restauración).
Traballo autónomo.	Traballo individual autónomo. Estudo dos contidos expostos polo profesor. Estudos de caso, debates e outras actividades. Actividades de aplicación dos coñecementos e resolución de problemas e exercicios.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

Método	Criterios	% avaliación
Probas escritas	Cualificación das probas	40 %
Traballos tutelados	Calidade do traballo e da presentación	40%
Lectura e comentario de textos	Calidade do comentario	10%
Observación sistemática	Asistencia a clase, participación na exposición de debates e traballos propostos, e entrega dos mesmos nos prazos fixados.	10%
Total		100 %

OUTROS COMENTARIOS A AVALIACIÓN E MEDIDAS DE RECUPERACIÓN

- A asistencia é obrigatoria. A non asistencia ás clases repercutirá na cualificación (nun 10%, o alumno poderá ser cualificado cun 0 no apartado “Observación sistemática”).
- Avaliarase o progreso do proceso de aprendizaxe, incluíndo este tódolos resultados acadados no traballo continuado de clase, os exercicios e traballos entregados no tempo estipulado en correspondencia coa parte práctica e realizarase un exame da parte teórica.
- Ao rematar o curso, na convocatoria ordinaria, realizarase un exame final que servirá de recuperación parcial/total segundo as partes non superadas.
- Os alumnos deberán realizar tódolos traballos e exames establecidos ao longo do curso. A avaliación ordinaria poderá incluír a realización de probas específicas finais, comprendendo esta os contidos teóricos e todos aqueles relacionados cos traballos ou lecturas realizados ao longo do curso e recollidos como parte da avaliación.
- No caso de perda de avaliación continua os alumnos deberán presentar igualmente os traballos propostos ao longo do curso.
- Os alumnos que non superen a convocatoria ordinaria terán a posibilidade de presentarse á convocatoria extraordinaria.
- Na avaliación extraordinaria, o alumno terá que realizar unha proba escrita que poderá conter probas

específicas cando se consideren necesarias para unha correcta avaliación. A avaliación extraordinaria consistirá nun exame global da materia, tanto teórico como práctico.

ATENCIÓN PERSONALIZADA

Ofreceráse atención personalizada ao alumnado durante todo o curso. As titorías docentes desenvolveranse no horario específico para esta finalidade.

BIBLIOGRAFÍA RECOMENDADA

- Barros García, José Manuel. Imágenes y sedimentos : la limpieza en la conservación del patrimonio pictórico. Edicions Alfons El Magnànim. 2005. Valencia.
- Berguer, G.A., Conservation of paintings: resarch and innovations, Archetype Publications, 2000
- Calvo, Ana, Conservación y Restauración de Pintura sobre Lienzo. Madrid, Ediciones del Serbal, 2002
- Calvo Manuel, A. Conservación y restauración de la A a la Z. Del Serbal, 1997, Barcelona.
- Cooper, Martin. Introducción a la limpieza con láser. Istmo. 2005. Madrid.
- Cremonesi, Paolo. L'uso di Agarosio e Agar per la Preparazione di "Gel Rigidi". Il Prato. 2007. Padua
- Cremonesi, Paolo. L'uso degli enzimi nella pulitura di opere policrome. Il Prato. 1999. Padua.
- Cremonesi, Paolo. L'uso dei solventi organici nella pulitura di opere policrome. Il Prato. 2000. Padua.
- Cremonesi, Paolo. Materiali e metodi per la pulitura di opere policrome. Phase. 1997. Florencia
- Cremonesi, Paolo. Un approccio alla pulitura di superfici policrome. Apuntes. 1998.
- Domenech Carbó, M. Teresa, Yusa Marco, Dolores Julia. Aspectos físico-químicos de la pintura mural y su limpieza. Universidad Politécnica de Valencia. 2006. Valencia.
- Feller-N, R.L., STOLOW-E.H. JONES . On picture varnishes and their solvents. National Gallery of Art. 1985. Washington D.C.
- Fernández Arenas, J. Introducción a la conservación del patrimonio y técnicas artísticas. Ed. Ariel.
- La Conservación de los Bienes Culturales (1969) UNESCO.
- Masschelein-Kleiner, Liliane. Los solventes. CNCR. 2004. Santiago de Chile.
- Muñoz Viñas, Salvador, Julia Osca Pons e Ignasi Gironés Sarrió. Diccionario técnico Akal de Materiales de restauración. Madrid: Akal, 2014.
- Mayer, Ralph. Materiales y Técnicas de Arte. Madrid: Tursen-Herman Blume, 2005.
- Ottogalli Perrino, F., Marchi Meneguzzi, R. Patologie da solventi per gli adetti al restauro. Il Prato. 1999. Padua.
- Ruheman, H. The Cleaning of Paintings. Praeger. 1968. Nueva York.
- Torraca, G. Solubity and Solvents for Conservation Problems. ICCROM .1990 . Roma.
- Wolbers, Richard. La pulitura di superfici dipinte. Metodi acquosi. Il Prato. 2005. Padua.
- Wolbers, Richard. Notes for Workshop on New Methods in the Cleaning of Paintings. Getty Conservation Institute.1990.
- Zepeda, M. Guadalupe. Uso de geles en la limpieza gradual de pinturas sobre lienzo. Instituto de Antropología e Historia. 1997. México D.F.